

Piet Schenkelaars, medeauteur 'Oogst uit het lab'

'Gentech lekt Europa binnen'

Innovatie in de land- en tuinbouw en in de voedselproductie is hard nodig. Biotechnologie biedt daarvoor kansen, maar een breed debat en draagvlak in de maatschappij ontbreekt. Het boek 'Oogst uit het lab' is een pleidooi voor dat debat. Tegelijkertijd geeft het uitleg over biotechnologie. Pittige lectuur, bedoeld voor een breed publiek. Tien vragen aan Piet Schenkelaars, die samen met Huib de Vriend het boek schreef.

Door: Harma Drenth
Fotografie: Susan Rexwinkel

Piet Schenkelaars van Schenkelaars Biotechnology Consultancy houdt kantoor in Leiden, op een steenworp afstand van de opgezette stier Herman. Het dier deed destijds veel stof opwaaien. „Voor de gewone consument leek biotechnologie science fiction en dat is het voor de meeste mensen nog steeds.” Ondertussen omvat biotechnologie een scala aan technieken en processen en draagt het bij aan uiteenlopende producten. Van gentech-soja en maïs met herbicideresistentie tot enzymen in wasmiddelen, van vaccins tot kloneren van dieren. Tijd om uit te leggen wat biotechnologie is, vindt Schenkelaars. „Want ondertussen gaan de ontwikkelingen gewoon door. Niet alleen de mogelijkheden van de biotechnologie, maar ook de machtsconcentraties in de agro-industrie. Dat betekent dat een steeds kleiner aantal bedrijven bepaalt welke technieken en producten worden toegepast.”

1. Waarom nu pas de oproep voor een discussie?

„Twintig jaar geleden verscheen de eerste versie van het boek, daarin stond dezelfde oproep.”

2. Is dat niet de verantwoordelijkheid van de overheid?

„De politiek heeft altijd gereageerd als de ellende in de krant komt - niet eerder. Natuurlijk was de overheid wel bij biotechnologie betrokken. In de jaren tachtig en negentig hebben overheden onderzoek gestimuleerd. Dat onderzoek werd bepaald door onderzoekers en bedrijfsleven. De overheid dwong hen tot samenwerking en heeft octrooien verleend. Dat heeft juist gestimuleerd dat een paar bedrijven wereldwijd veel bepalen. Het publieke onderzoek heeft ervan te lijden dat een paar grote bedrijven patenen hebben op bepaalde technieken.”

3. Die ontwikkelingen hebben de discussie in de afgelopen twintig jaar niet op gang gebracht?

„Ik zie dat de belanghebbende partijen als overheid, maatschappelijke organisaties, onderzoekers en biotechnologiebedrijven veel moeite hebben om een vruchtbaar gesprek aan te gaan. Ze zijn al snel in een conflictsituatie geraakt en komen daar niet uit. De standpunten liggen ver uiteen: de gentech-bedrijven zeggen dat ze met de technologie alle problemen kunnen oplos-

sen, veel milieu- en ontwikkelingsorganisaties zeggen dat het helemaal niets oplost.”

4. De waarheid ligt in het midden?

Droogjes: „Dat zijn beide vrij simpele standpunten. Dat maakt het gesprek niet erg vruchtbaar. Het doet geen recht aan de complexiteit van de materie.”

5. Bedoelt u dat biotechnologie een moeilijk verhaal is?

„Het is een moeilijke discussie omdat je al snel op dilemma's stuit. Een paar voorbeelden. Biologica profileert zich tegen gentech omdat het onnatuurlijk is, maar in hoeverre is biologische landbouw natuurlijk? Alle landbouw is cultuur. Campina besteedt in haar reclames veel aandacht aan een natuurlijk imago, maar ondertussen vreten de koeien gentech-soja en -maïs.”

6. Welke problemen zou biotechnologie kunnen oplossen?

„De nieuwe technologieën kunnen producten opleveren die een bijdrage leveren aan het verminderen van milieubelasting en van ondervoeding in ontwikkelingslanden. Of aan een toename van voedselzekerheid. Om het concreet te maken: in Nederland werkt de sector aan een cisgene appel. Cisgeen betekent dat alleen genen van dezelfde soort zijn gebruikt. Deze cisgene appel is schurftresistent. Die eigenschap kan met regulier kruisingswerk worden ingekruist, maar via genetische modificatie gaat het veel sneller en door het stapelen van genen is de resistentie bovendien duurzamer. Daardoor zijn minder gewasbeschermingsmiddelen nodig. Andere voorbeelden zijn phytophthoraresistente aardappelen, droogtetolerante tarwe, rijst met een verhoogd gehalte aan vitamine A.”

7. Die transgene gewassen willen we niet in Europa, is besloten. Daarmee is de kous toch af?

„Dat is wat te simpel gesteld. Het areaal transgene gewassen in de VS alleen al is dertig keer zo groot als het Nederlandse landbouwareaal. Twee praktische problemen doemen op. Ten eerste is het steeds lastiger voor supermarkten om gentech-producten uit de schappen te weren. Ten tweede is het de vraag hoe lang we de rest van de wereld kunnen vragen onderscheid te maken tussen wel en niet gentech-vrije grondstoffen. We zijn omsingeld, gentech lekt Europa binnen. We kunnen de maatschappelijke discussie niet langer uit de weg gaan.”

8. Wie gaat nu het initiatief nemen tot de discussie?

„Dat is moeilijk te zeggen. De biotechnologiebedrijven waarschijnlijk niet. Ze vinden Europa een ramp, maar ze verwachten dat het beleid vanzelf bijdraait. Met uitzondering van Monsanto, tien jaar geleden, hebben ze nooit zo open gecommuniceerd over biotechnologie met het argument dat het publiek hen toch niet gelooft omdat ze een commercieel belang hebben. De overheid neemt ook geen initiatief; ze vindt het een kwestie van marktacceptatie en ze bemoeit zich niet met de markt. Ze heeft wel een Commissie Genetische Modificatie, Cogem, die naast een adviserende taak over de mogelijke risico's ook een maatschappelijke en ethische signalerende taak heeft. De consument zelf zal het ook niet doen. De gemiddelde consument verwondert zich bij een barbecue vol kiloknallers waarom het tropisch regenwoud zo snel verdwijnt.”

9. Kunnen boeren hierin een rol spelen?

„LTO spreekt een position paper door met de achterban. Het lijkt erop dat boeren de bedrijfseconomische voordelen zien. Maar ze zitten in een spagaat. Als ze zeggen dat ze het niet willen, dan hebben de grote bedrijven geen markt voor hun gentech rassen. Als ze wel willen, moeten de Unilevers in deze wereld hun producten wel afnemen en dat betekent mogelijk negatieve consumentenacties. Boeren zeggen dat ze produceren voor de markt. Dat is een prachtig mantra, maar de supermarkten zijn hierin sturend en die zijn bijzonder huiverig voor biotechnologie. Ze denken dat de consument het niet wil en dwingen bij hun toeleveranciers gentech-vrije producten voor de huismerken af. Ondertussen vermijden ze zorgvuldig de communicatie hierover.”

10. En daardoor blijft de consument onwetend?

„Ja. De oplossing is etikettering. Daar hamert de Consumentenbond ook op. Etikettering betekent keuzevrijheid. Ik kijk heel vaak op etiketten, maar ik ben natuurlijk een freak.”

